

Bogumiła Szurowa

Międzynarodowa konferencja skansenowska w Sanoku

Ochrona Zabytków 31/4 (123), 275-277

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

14. Proponuje się wystąpienie z wnioskiem do Państwowych Wydawnictw Rolniczych i Leśnych o wydanie serii podręczników dotyczących zagadnień ochrony i konserwacji zabytkowych założeń zieleni.

15. Niezbędna jest działalność popularyzatorska na rzecz ochrony i właściwego użytkowania zabytkowych założeń zieleni w szerokich kręgach społeczeństwa.

Uczestnicy zjazdu wzięli ponadto udział w objeździe terenowym trasą wybranych przykładowo obiektów parkowych podległych Zjednoczeniu PPGR—Bydgoszcz (Komorza, Rulewo, Sartowice, Komierowo). Obiekty te, przedstawione w różnych fazach renowacji — od stadium dokumentacji po ostatnie etapy prac — stworzyły możliwość przedyskutowania na miejscu wielu problemów technicz-

nych i kompozycyjnych, związanych z zachowaniem ich zabytkowej materii, z jednoczesnym przystosowaniem dla potrzeb współczesnego użytkownika.

Materiały zjazdowe zostaną opublikowane przez Ośrodek Dokumentacji Zabytków w Warszawie w specjalnym wydawnictwie, zawierającym referaty, dyskusje oraz uchwalone wnioski.

Leszek Kwiatkowski

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA SKANSENSOWSKA W SANOKU

W dniach 27—30 maja 1978 r. odbyła się w Sanoku międzynarodowa konferencja skansenowska, zorganizowana przez Ministerstwo Kultury i Sztuki, Zjednoczone Zespoły Gospodarcze i Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku z okazji dwudziestolecia tej placówki. Głównym tematem obrad była szeroko pojęta ekspozycja, ze szczególnym naciskiem na tzw. „ożywianie” muzeów na wolnym powietrzu, oraz informacja dydaktyczna stosowana w muzeach tego typu.

W konferencji wzięło udział 110 osób z kraju (dyrektorzy i pracownicy muzeów skansenowskich, wojewódzcy konserwatorzy zabytków, pracownicy PKZ) i 20 delegatów z zagranicy (z Austrii, Czechosłowacji, Danii, Jugosławii, Mongolii, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Republiki Federalnej Niemiec, Rumunii, Węgier, ZSRR). Uczestnicy reprezentowali różne dyscypliny nauki służące działalności skansenowskiej: etnografię, muzeologię, konserwatorstwo, architekturę, rolnictwo, chemię.

Obradom kolejno przewodniczyli: prof. dr R. Reinfuss (przewodniczący Rady Muzealnej w Sanoku), dr M. Czajnik (sekretarz Rady Muzealnej w Sanoku), dr A. Zippelius (przewodniczący Europejskiego Stowarzyszenia Muzeów na Wolnym Powietrzu), dr D. Drliacha i mgr J. Rutkowski (dyrektor naczelny ZZG).

W czasie obrad wygłoszone zostały następujące referaty:

Franciszek Midura (Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków, MKiS), *Program rozwoju muzealnictwa skansenowskiego w Polsce do 1990 r.*;

Ignacy Tłoczek (Politechnika Warszawska), *Przegląd rozwoju metod kształtowania przestrzennego muzeów wsi w Polsce*;

Stefan Palada (Museum Technici Populare, Sibiu, Rumunia), *Ogólnorumuńskie Muzeum Techniki Ludowej w Sibiu*;

Michał Czajnik (Zjednoczone Zespoły Gospodarcze „INCO”), *Konserwacja zabytków ruchomych we wnętrzach obiektów skansenowskich*;

Jerzy Czajkowski (Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku), *20 lat Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku*;

Adelhart Zippelius (Rheinisches Freilichtmuseum, Kommern, RFN), *Możliwości dydaktyczno-informacyjne w działalności Reńskiego Muzeum na Wolnym Powietrzu i Krajowego Muzeum Etnograficznego w Kommern*;

Klaus Schreiner (Agrarhistorisches Museum, Alt Schwerin, NRD), *Dokumentacja muzealna warunków mieszkaniowych w Mu-*

zeum Historii Rolnictwa — Alt Schwerin, wyjaśniona szczegółowo w oparciu o współczesną zagrodę spółdzielczą;

Mieczysław Kurzątkowski (Muzeum Wsi Lubelskiej), *Ożywiony skansen: animacja, inscenizacja czy mistyfikacja*;

Kazimierz Uszyński (Muzeum Rolnictwa w Ciechanowcu), *Zagospodarowanie wnętrz w obiektach skansenowskich w Muzeum Rolnictwa w Ciechanowcu*;

Krystyna Wicher-Jesionowska (Muzeum Wsi Opolskiej), *Organizacja imprez folklorystycznych jako jedna z metod ożywiania ekspozycji skansenowskiej*;

Roman Reinfuss (Instytut Sztuki PAN, Kraków), *Problem ekspozycji pracowni rzemieślniczych i wiejskich urzędzeń przemysłowych*;

Igor Krištek (Slovenske Narodne Muzeum, Martin, Czechosłowacja), *Problemy ekspozycyjnego użytkowania obiektów ludowego budownictwa*;

Maria Brylak-Zaluska (Sądecki Park Etnograficzny), *Ekspozycja zajęć pozarolniczych w Parku Etnograficznym w Nowym Sączu*;

Zygmunt Lewczuk (Sądecki Park Etnograficzny), *Wykorzystanie wnętrz obiektów w skansenie do celów innych niż ekspozycja etnograficzna*;

Roman Tubaja (Muzeum Etnograficzne w Toruniu), *Ekspozycja wstępna w muzeum typu skansenowskiego*;

Mirosław Sopoliga (Muzej Ukrainkoj Kultury, Svidnik, Czechosłowacja), *Koncepcja etnograficznej ekspozycji w przyrodzie przy muzeum w Świdniku*;

Wanda Terlecka (Muzeum Wsi Lubelskiej), *Funkcje roślinności w rekonstrukcji krajobrazu dawnej wsi w skansenie*;

Dušan Drliacha (Etnografski Institut Sanu, Belgrad, Jugosławia), *Organizacja muzeów skansenowskich w Jugosławii*;

Tadeusz Szczepanek (Muzeum Tatrzańskie w Zakopanem), *Z problematyki budowy skansenów na Podhalu*;

Roman Sokal (Muzeum Sitarskie w Biłgoraju), *Zagroda sitarska w Biłgoraju — formy i możliwości ekspozycji*;

Andrzej Gólski (Muzeum Regionalne w Wolsztynie), *Problemy ekspozycji budownictwa ludowego w muzeach skansenowskich w Wielkopolsce*;

Izabela Pieczul (Muzeum Wsi Kieleckiej), *Projektowane typy ekspozycji w Muzeum Wsi Kieleckiej*;

Franciszek Zaleski (Technikum Pszczelarskie, Pszczela Wola), *Kolekcja zabytkowych uli i sprzętu pszczelarskiego w dydaktyce Technikum Pszczelarskiego*;



1. Fragment sali obrad międzynarodowej konferencji skansenowskiej

Tadeusz Bartosz (Muzeum Okręgowe w Tarnowie), *Uwagi na temat ekspozycji kultury Cyganów w warunkach skansenu.*

Wyłożono także kilka komunikatów środowiskowych, dotyczących zagospodarowania przestrzennego przedstawianego skansenu, stadium jego realizacji i charakteru ekspozycji (Albert Kurucz, Szabatófi Néprajzi Múzeum, Szentendre, Węgry; Jiří Langer, Valašské Muzeum w Pfirodc, Rožnov, Czechosłowacja; Iwan

Krasowski, Lwów, ZSRR) oraz zachowania obiektów *in situ* w Krumbach w Dolnej Austrii (Karl Neubarth, Wiedeń, Austria), a także trudności organizacyjnych towarzyszących działalności konserwatorskiej w Mongolii (Ulzy-Batyn Erdenbat). Stan muzealnictwa skansenowskiego, jego charakterystykę typologiczną, zależną od zasięgu terytorialnego i działalności naukowo-konserwatorskiej, program rozwoju do 1990 r. przedstawił w swym referacie F. Midura. Wskazał on skansen jako

podstawową metodę działania w zakresie ochrony budownictwa ludowego, stwarzającą większe możliwości opieki konserwatorskiej. Podkreślił też, że skansen winien być placówką żywą, prowadzącą działalność dydaktyczno-oświatową, wychowawczą i rekreacyjną. W tym celu należy kształcić kadry pracowników skansenowskich.

J. Czajkowski przypomniał najważniejsze fakty z okresu organizacji i rozwoju Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, przedstawił obecną jego pozycję — placówki o bogatym dorobku naukowym, konserwatorskim i publikacyjnym, liczącej się nie tylko w kraju, ale także w Europie.

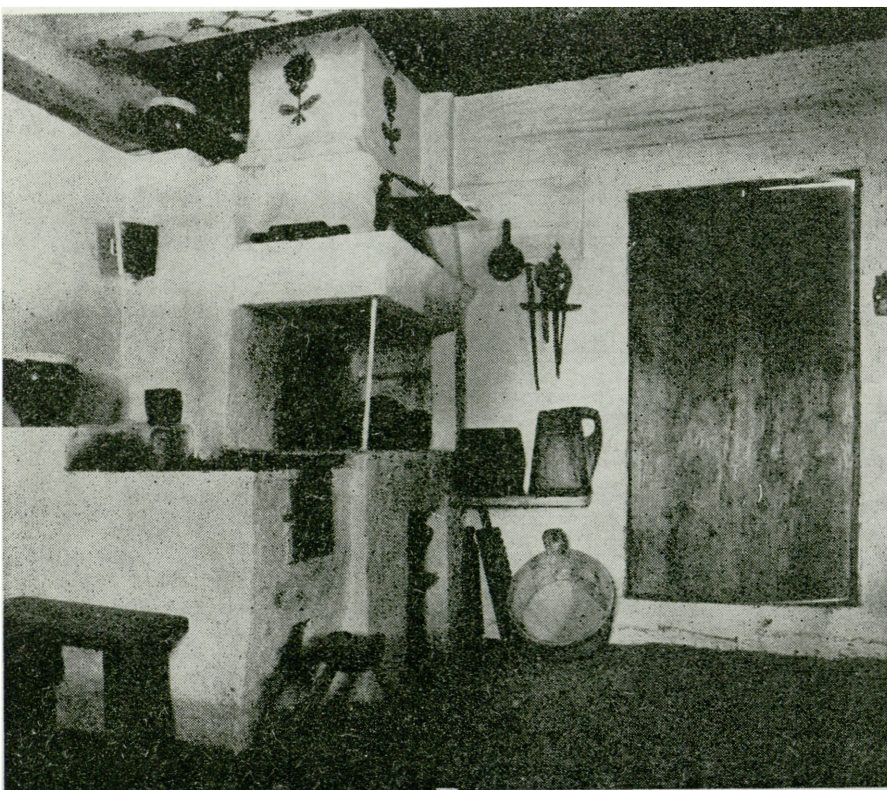
W bogatej tematyce pozostałych referatów dominował problem ekspozycji „ożywionej” jako formy wzbogacenia środków przekazu i oddziaływania na zwiedzających. Proponowano „ożywienie” skansenu przez wprowadzenie czynnych warsztatów rzemieślniczych, zajęć rolno-hodowlanych, elementów kultury duchowej i społecznej, a także przez rekonstrukcję historycznego krajobrazu wsi. Problem ten rozważano z punktu widzenia merytorycznego (czy ekspozycja „ożywiona” może przekazać rzeczywisty, nie wypaczony obraz danej dziedziny kultury) oraz z punktu widzenia formy działania (mystyfikacja — stwarzanie pozorów życia; inscenizacja — organizowany pokaz np. pracy rzemieślnika; imitacja — działanie naśladujące pełny cykl danej działalności rzemieślniczej czy gospodarczej). Rozważano także warunki formalno-prawne „ożywionej” ekspozycji, które na obecnym etapie większość propozycji stawiają w sferze dość odległych projektów, oraz wiążący się z tym problemem — aspekt ekonomiczny.

Osobnym tematem była kwestia reaktywowania rzemiosł, podniesiona w referacie R. Reinfussa. W reaktywowaniu rzemiosł widzi on nie tylko walory naukowe i poznawcze, ale także możliwość ochrony zanikających umiejętności tradycyjnego rzemiosła. Podkreślił on ponadto konieczność rejestracji procesów produkcyjnych, gdyż pójdą one w zapomnienie wraz z odejściem ostatnich rzemieślników. Referat ten zainspirował interesującą dyskusję na temat ratowania rzemiosł przez skanseny i ekonomicznych skutków tej działalności.

Następnym istotnym problemem poruszonym w kilku referatach (A. Zippelius, R. Tubaja, K. Schreiner, S. Palada) i w dyskusji była szeroko pojęta informacja stosowana w skansenach. Przewodnicy, materiały informacyjne i foldery nie rozwiązują tego problemu. Ekspozycja, nawet najbardziej autentyczna, jest tylko fragmentem określonych realiów, bez umotywwań społecznych, ekonomicznych, bez oddania „szarzyzny codziennego życia”. Poprawę sytuacji w tym względzie może przynieść zorganizowanie silnego zaplecza kulturalno-oświatowego („centrum informacyjnego”), na które składać się będą pawilony wystawowe, sale odczytowe i projekcyjne. Wówczas będzie można mówić o prawdziwie dydaktycznej roli skansenu, o głębszym poznaniu kultury tradycyjnej we wszystkich jej aspektach. R. Tubaja postuluje wprowadzenie „ekspozycji wstępnej”, której podstawowymi elementami byłyby: zapoznanie z charakterem skansenu, zwrócenie uwagi na podstawowe czynniki kształtujące prezentowaną w skansenie kulturę (geograficzne, osadnicze, polityczne, historyczne, gospodarcze i spo-



2. Zwiedzanie parku etnograficznego — zespół chałup z Pogórza



3. Wnętrze chałupy z Niebocka (zdjęcia: W. Jankowski)

leczne) oraz ukazanie przemian na wsi po okresie objętym ekspozycją. Ekspozycja wstępna obejmowała także historię skansenu, stan badań, zapoznawała z pracą w muzeum, metodami, naukowymi założeniami.

Wielu referentów podkreślało rolę filmu jako metody pracy dydaktycznej, a także — jako naukowej dokumentacji zjawisk kulturowych, np. rzemiosł.

F. Midura, zamykając konferencję, stwierdził, że spełniła ona swoje zadanie zarówno w dziedzinie naukowej, jak i organizacyjnej. Wyszunął postulat, aby przedstawione w referatach i dyskusji wnioski przedłożyć Ministerstwu Kultury i Sztuki.

W skład Komisji Wnioskującej weszli: J. Czajkowski, F. Midura, M. Kurzątkowski, M. Czajnik, W. Jankowski.

W części oficjalnej konferencji dr Jerzy Czajkowski odznaczony został Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, również pracownicy MBL i ZZG otrzymali odznaczenia. Ponadto MKiS przyznało dyplomy za wybitny wkład pracy w ochronę dóbr kultury drzewi J. Czajkowskiemu i drzewi M. Czajnikowi oraz Zjednoczonym Zespołom Gospodarczym za wybitne zasługi na polu ratowania zabytków.

Imprezami towarzyszącymi konferencji były wystawy w budynku obrad: wystawa

obowiązującej w MBL dokumentacji architektonicznej i fotograficznej obiektów translokowanych, dokumentacji wnętrz i sposobu opracowywania scenariuszy; wystawa naczyń i wyrobów miedzianych i wystawa zegarów. W Muzeum Historycznym otwarta została wystawa zbiorów ceramiki pokuckiej, daru organizatora MBL i długoletniego dyrektora — Aleksandra Rybickiego. Uczestnicy konferencji wzięli też udział w obiedzie terenu, zwiedzając ciekawsze zabytki architektury drewnianej.

Bogumiła Szurowa

OCHRONA ZABYTKÓW Z KAMIENIA — MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM W PARYŻU

Symposium odbyło się w dniach od 5 do 9 czerwca 1978 r. pod protektoratem UNESCO i RILEM (Réunion Internationale des Laboratoires d'Essais de Matériaux), przy współudziale ICOMOS-u, ICOM-u, Centrum Rzymskiego oraz Sekcji Naukowej Stowarzyszenia Architektów Konserwatorów Zabytków; bezpośrednim organizatorem było Centre Experimental de Recherches et d'Etudes du Bâtiment et de Travaux Publics (CEBTP), które mieści się w Saint-Remy-lès-Chevreuse pod Paryżem.

W spotkaniu wzięło udział ponad dwustu uczestników z wielu krajów świata, w tym cztery osoby z Polski: prof. dr W. Domański, doc. dr Barbara Penkalowa, doc. dr Róża Krzywobłocka-Laurow oraz autorka tej informacji — doc. dr Hanna Jędrzejewska.

W czasie sympozjum wygłoszono 70 referatów (w tym dwa z Polski). Na pierwszej sesji wygłoszono pięć referatów na temat procesów rozkładu w kamieniu. Sesja druga — z ośmioma referatami — poświęcona była sposobom i metodom określania stopnia zmian w kamieniu. Sesja trzecia obejmowała sprawy metodyki badań nad zmianami zachodzącymi w kamieniach pod wpływem różnych czynników niszczących. Osiem referatów zgłoszono na sesję czwartą, poświęconą szkodliwym działaniom czynników biologicznych oraz ich przeciwdziałaniu. Na sesji piątej omawiano w siedmiu kolejnych referatach sprawy zachowania się różnych rodzajów kamieni oraz zmian w nich zachodzących z punktu widzenia petrografii. Sesja szósta, poświęcona produktom używanym dla konserwacji kamieni oraz stosowanym metodom, zgromadziła aż piętnaście referatów. Wśród

nich był jeden referat polski: *Study of the effectiveness of methods for stone preservation (Studia nad skutecznością metod konserwacji kamienia)*, wygłoszony przez doc. dr R. Krzywobłocką-Laurow (autorzy: B. Penkala, R. Krzywobłocka-Laurow i K. Krajewski). Ostatnia sesja — siódma, z dwiętnastoma referatami, poświęcona była restaurowaniu obiektów zabytkowych. Na tej sesji wygłoszony został przez H. Jędrzejewską referat polski: *Some comments on ethics in conservation of stone objects (Kilka uwag na temat etyki w konserwacji obiektów kamiennych)*.

Niektóre referaty nie wniosły żadnych pożytecznych informacji, ale były i takie które zawierały nowe cenne myśli i spostrzeżenia. Przeważały opisy wycinkowych badań laboratoryjnych (na małych próbkach), pokazujące na ilustracjach i wykresach poszczególne etapy rozpadu różnych gatunków kamieni pod wpływem czynników niszczących, oraz wyniki poszczególnych zabiegów zabezpieczających. Na sympozjum podkreślono fakt niedostatecznego powiązania badań laboratoryjnych z rzeczywistymi potrzebami praktyki konserwatorskiej. Uwydatniła się konieczność „przedłużenia” tych badań aż do styku z praktyką oraz przybliżenia postulatów praktycznych do prac w laboratoriach. Bez nawiązania ścisłego dialogu między naukowcami i konserwatorami sprawy konserwacji zabytków kamiennych niewiele mają szans na posunięcie się naprzód. A spraw tych, jak okazało się w czasie sympozjum, jest bardzo dużo i na ogół są one bardzo trudne do rozwiązania.

Na wielki plus organizatorów należy zaliczyć fakt, że nie podzielono obrad

na równoległe sekcje. Na każdy referat przeznaczono 10 minut dla referenta i 10 minut na dyskusję, z tym że referent podawał tylko najbardziej istotne sprawy ze swojego opracowania, które w całości można było przeczytać w powielonych materiałach. Interesującą sprawą organizacyjną było to, że wypowiedzi w dyskusji po ich wygłoszeniu musiały być przez dyskutantów wpisywane na specjalne kartki. Te materiały łącznie z odpowiedziami referentów zostaną dodatkowo powielone i rozesłane uczestnikom sympozjum.

Ostatni, piąty, dzień sympozjum był przeznaczony na całodzienną wycieczkę — objazd naukowy. Najpierw uczestnicy w Chateau de Champs-sur-Marne zapoznali się z problemami konserwatorskimi w pałacyku Madame Pompadour oraz pracownią konserwatorską (Laboratoire de Recherches des Monuments Historiques) i jej działaniami zajmującymi się sprawami kamienia, metali, malarstwa sztalugowego i ściennego, witraży oraz badaniami naukowo-laboratoryjnymi. Następnie w centrum badań techniczno-budowlanych CEBTP w Saint-Remy-lès-Chevreuse przedstawione zostały zwiedzającym badania prowadzone na otwartym powietrzu (np. dla oceny różnych sposobów odwadniania budynków oraz różnych sposobów zabezpieczania kamienia przed wpływami atmosferycznymi) oraz w obszernych halach, w których sprawdzane są np. parametry wytrzymałościowe kamieni, struktur nowych i dawnych. Obu wizytom towarzyszyła ożywiona wymiana doświadczeń i poglądów.

Hanna Jędrzejewska

KONKURS NA PRACE NAUKOWE, PROJEKTOWE I POPULARYZATORSKIE W 1978 R.

Dnia 20 czerwca 1978 r. został rozstrzygnięty czwarty doroczny konkurs na prace naukowo-badawcze, projektowo-badawcze i popularyzatorskie z dziedziny ochrony zabytków i muzealnictwa, organizowany przez Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków. W 1978 r. wpłynęło na konkurs 48 prac, w tym 31 naukowych, 8 projek-

towych i 9 popularyzatorskich i popularnonaukowych, tj. więcej niż w 1976 r., ale mniej niż w latach 1975 i 1977. Na konkurs inauguracyjny w 1975 r. zgłoszono największą, jak dotychczas, liczbę prac, bo aż 75, ale była to sytuacja wyjątkowa, ponieważ regulamin pierwszego konkursu przewidywał dopuszczenie prac przygo-

towanych w ciągu ostatnich kilku lat, podczas gdy na następne konkursy przyjmowano jedynie opracowania ukończone lub opublikowane w bieżącym bądź w ubiegłym roku. Konkurs w 1978 r. cieszył się w zasadzie powodzeniem jak poprzednie, mniej licznie był jedynie reprezentowany dział prac projektowych.